1. 'షెడ్యూల్ కులం మరియు షెడ్యూల్డ్ తెగల ఉప ప్రణాళిక' అంటే ఏమిటి? ఆంధ్రప్రదేశ్ షెడ్యూల్ కులం మరియు షెడ్యూల్డ్ తెగల ఉప ప్రణాళిక బడ్జెట్ విధానాన్ని అనుసరిస్తుందా? మూల్యాంకనం చేయండి.

షెడ్యూల్డ్ కుల ఉప ప్రణాళిక (SCSP) మరియు గిరిజన ఉప ప్రణాళిక (TSP) - సమిష్టిగా షెడ్యూల్డ్ కుల మరియు షెడ్యూల్డ్ తెగల భాగం ప్రణాళికలు అని పిలుస్తారు - ఇవి SC మరియు ST వర్గాల లక్ష్య అభివృద్ధిని నిర్ధారించడానికి భారత ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన వ్యూహాత్మక బడ్జెటింగ్ సాధనాలు. ఈ విధానాలు ప్రత్యక్ష మరియు పరిమాణాత్మక ప్రయోజనాల కోసం SC మరియు ST ల జనాభాకు అనుగుణంగా రాష్ట్ర మరియు కేంద్ర బడ్జెట్లలో నిధులను కేటాయించాలని నిర్దేశిస్తాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో చట్టపరమైన మరియు బడ్జెట్ ముసాయిదా:

ఆంధ్రప్రదేశ్ SCSP మరియు TSP చట్టం, 2013 ద్వారా ఈ నమూనాను సంస్థాగతీకరించిన మొదటి రాష్ట్రాలలో ఆంధ్రప్రదేశ్ ఒకటి, దీని దరఖాస్తును 2033 వరకు పొడిగించడానికి 2023లో సవరించబడింది.

- సవరించిన చట్టం SC/ST కేటాయింపులను లెక్కించడానికి "కేటాయించదగిన బడ్జెట్" (జీతాలు, పెన్షన్లు, నిర్వాహక ఖర్చులు మినహాయించి)ను ఆధారంగా నిర్వచిస్తుంది.
- నిధులను లబ్ధిదారుల ఆధారిత పథకాలకు లేదా SC/ST ఆవాసాల అభివృద్ధికి ఉపయోగించాలి.

2025–26లో అమలు:

షెడ్యూల్డ్ కుల భాగం (SCC):

- మొత్తం కేటాయింపు:₹20,281.21 కోట్లు
- **ప్రధాన విభాగాలు:**
  - ⇨ సామాజిక సంక్షేమం:₹9,448.38 కోట్లు
  - ⇨ గృహనిర్మాణం:₹1,257.43 కోట్లు
  - ⇨ వైద్య & కుటుంబ సంక్షేమం: ~₹1,580 కోట్లు
  - ⇨ విద్య (పాఠశాల + ఉన్నత విద్య):₹928 కోట్లు
  - ⇨ పంచాయతీ రాజ్ & గ్రామీణాభివృద్ధి:₹1,944.51 కోట్లు

షెడ్యూల్డ్ తెగ భాగం (STC):

- మొత్తం కేటాయింపు:₹8,159.68 కోట్లు
- **ప్రధాన విభాగాలు:**
  - గిరిజన సంక్షేమం:₹3,581.01 కోట్లు
  - ఆరోగ్యం:₹748.89 కోట్లు (వైద్య విద్య, ప్రజారోగ్యం, కుటుంబ సంక్షేమం)

- 🙞 గృహనిర్మాణం:₹687.81 కోట్లు
- 🙞 వ్యవసాయం & ఉద్యానవనం: ముగిసింది₹649 కోట్లు
- 🙞 విద్య (పాఠశాల + ఉన్నత విద్య):₹355.71 కోట్లు
- 🙞 పంచాయతీ రాజ్ & గ్రామీణాభివృద్ధి:₹823.01 కోట్లు

మూల్యాంకనం:

బలాలు:

- చట్టబద్ధమైన మద్దతు స్థిరమైన నిధులు మరియు జవాబుదారీతనాన్ని నిర్ధారిస్తుంది.
- విభాగాల వారీగా, పథకం-నిర్దిష్ట కేటాయింపులు పారదర్శకతను పెంచుతాయి.
- ఆరోగ్య సంరక్షణ (ఉదాహరణకు, గిరిజన ఆసుపత్రులు), నైపుణ్యాభివృద్ధి మరియు SC/ST ల గృహనిర్మాణంపై ప్రత్యేక దృష్టి.

సవాళ్లు:

- ముఖ్యంగా గిరిజన ప్రాంతాల్లో మౌలిక సదుపాయాలు మరియు సిబ్బంది కొరత కారణంగా వినియోగ జాప్యం.
- ఆర్థిక ట్రాకింగ్ ఉన్నప్పటికీ ఫలితాల ఆధారిత పర్యవేక్షణ ఇప్పటికీ బలహీనంగా ఉంది.
- వివిధ విభాగాలలో పథకాలు అతివ్యాప్తి చెందడం మరియు నకిలీ చేయడం వల్ల సామర్థ్యం తగ్గుతుంది.

ముగింపు:

ఆంధ్రప్రదేశ్ బలమైన శాసన మరియు పర్యవేక్షణ చట్రంతో SCSP మరియు TSP బడ్జెట్ విధానాలను చురుకుగా అనుసరిస్తుంది. అయితే, బడ్జెట్ స్పష్టమైన అభివృద్ధి ఫలితాలుగా మారేలా చూసుకోవడానికి సమర్థవంతమైన అమలు, సమాజ భాగస్వామ్యం మరియు ప్రభావ మూల్యాంకనంపై నిజమైన విజయం ఆధారపడి ఉంటుంది.

2. వివిధ రకాల బడ్జెట్ లోటులు ఏమిటి? బడ్జెట్ 2025–26 (BE) ను కలుపుకొని, గత మూడు సంవత్సరాలలో భారత ప్రభుత్వ లోటు ధోరణులను విశ్లేషించండి.

పరిచయం

బడ్జెట్ లోటులు ప్రభుత్వ ఆర్థిక ఆరోగ్యానికి కీలకమైన సూచికలు, ఇది దాని ఖర్చులు మరియు ఆదాయాల మధ్య అంతరాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది. వివిధ రకాల లోటులను అర్థం చేసుకోవడం వల్ల ప్రభుత్వ రుణ అవసరాలు మరియు ఆర్థిక క్రమశిక్షణ గురించి అంతర్దృష్టులు లభిస్తాయి.

బడ్జెట్ లోటు రకాలు

1. **రెవెన్యూ లోటు:**రెవెన్యూ ఖర్చులు రెవెన్యూ రాబడిని మించిపోయినప్పుడు ఇది జరుగుతుంది. ప్రభుత్వం తన ప్రస్తుత ఖర్చులను తీర్చుకోవడానికి అప్పు చేస్తోందని ఇది సూచిస్తుంది.
2. **ఆర్థిక లోటు:**మొత్తం వ్యయం మరియు రెవెన్యూ రసీదులు మరియు రుణేతర మూలధన రసీదుల మొత్తం మధ్య వ్యత్యాసం. ఇది ప్రభుత్వం యొక్క మొత్తం రుణ అవసరాన్ని సూచిస్తుంది.

3. ప్రాథమిక లోటు:ఆర్థిక లోటు నుండి వడ్డీ చెల్లింపులు. ఇది వడ్డీ బాధ్యతలను మినహాయించి లోటును చూపిస్తుంది, ప్రస్తుత ఆర్థిక స్థితిని తెలియ చేస్తుంది.

4. ప్రభావవంతమైన రెవెన్యూ లోటు:రెవెన్యూ లోటు నుండి మూలధన ఆస్తుల సృష్టికి గ్రాంట్లను తీసివేయడం. గ్రాంట్ల నుండి మూలధన వ్యయాలను మినహాయించడం ద్వారా ఇది ఆదాయ కొరత యొక్క స్పష్టమైన చిత్రాన్ని అందిస్తుంది.

ద్రవ్యలోటు ధోరణులు (FY 2022–23 నుండి FY 2025–26 BE వరకు)

ఆర్థిక సంవత్సరం	రెవెన్యూ లోటు (GDPలో %)	ఆర్థిక లోటు (GDPలో %)	ప్రాథమిక లోటు (GDPలో %)
2022–23	3.9%	6.4%	3.0%
2023–24	2.9%	5.9%	2.3%
2024–25 (పునః)	2.6%	4.8%	1.9%
2025–26 (బిఇ)	2.1%	4.4%	1.5%

గమనిక:RE – సవరించిన అంచనాలు; BE – బడ్జెట్ అంచనాలు.

ధోరణుల విశ్లేషణ

- ఆర్థిక ఏకీకరణ: ప్రభుత్వం 2021–22లో 6.7%గా ఉన్న ఆర్థిక లోటును 2025–26లో లక్ష్యంగా చేసుకున్న 4.4%కి క్రమంగా తగ్గించింది, ఇది ఆర్థిక బాధ్యత మరియు బడ్జెట్ నిర్వహణ (FRBM) చట్టం యొక్క మధ్యకాలిక లక్ష్యాలకు అనుగుణంగా ఉంది.
- రెవెన్యూ లోటు తగ్గింపు: 4.4% నుండి 2.1%కి గణనీయమైన తగ్గుదల మెరుగైన రెవెన్యూ ఉత్పత్తి మరియు నియంత్రిత రెవెన్యూ వ్యయాలను సూచిస్తుంది.
- ప్రాథమిక ద్రవ్యలోటు: తగ్గుతున్న ధోరణి, రుణాలలో ఎక్కువ భాగం వడ్డీ చెల్లింపుల కోసం కేటాయించబడుతుందని, ప్రస్తుత ఖర్చుల కోసం కొత్త రుణాలను తగ్గించడంపై దృష్టి సారించిందని సూచిస్తుంది.

ముగింపు

గత కొన్ని సంవత్సరాలుగా భారత ప్రభుత్వ ఆర్థిక వ్యూహం ఆర్థిక వివేకం మరియు స్థిరమైన ఆర్థిక వృద్ధికి నిబద్ధతను ప్రతిబింబిస్తుంది. వివిధ లోటు సూచికలలో స్థిరమైన తగ్గింపు మూలధన నిర్మాణం మరియు మౌలిక సదుపాయాలలో పెట్టుబడి పెడుతూ స్థూల ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని బలోపేతం చేయడానికి ప్రయత్నాలను ప్రదర్శిస్తుంది.